

---

**УДК 94(477.83–25):[687–057.23:334.712]»15/165»**

---

**Наталія Паславська****ЛЬВІВСЬКИЙ КРАВЕЦЬКИЙ ЦЕХ В XVI – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII СТ.:  
ПІДМАЙСТРИ ТА ЇХНЄ БРАТСТВО**

*Публікація присвячена темі організації братства підмайстрів в кравецькому цеху в Львові. Підмайстри були чисельною групою в кравецькій корпорації, на них лягало основне навантаження в роботі під керівництвом майстра, а ступінь підмайстрівства був необхідним етапом для здобуття статусу майстра – повноправного члена цеху. Розглядаються причини та генеза створення братства, надання окремого статуту, принципи організації праці та дозвілля кравчиків, права та обов'язки підмайстрів, покарання за порушення цехового устрою.*

*Ключові слова: кравецький цех, братство підмайстрів, кравці, майстри, підмайстри.*

Кравецький цех у Львові був популярним місцем працевлаштування серед ремісників, а кравецтво було затребуваною суспільством галуззю виробництва в ранньомодерному Львові. Колектив організації складався з повноправних членів – майстрів, які мали власні майстерні та користувалися привілеями свого статусу. Чисельною групою в кравецькій корпорації були підмайстри, які виконували основні роботи під керівництвом майстра. Підмайстрівство було другим, і для багатьох основним етапом професійної кар'єри. З огляду на скрутне матеріальне становище та численні грошові витрати при вступі в цех, далеко не кожен підмайстер міг дозволити собі стати майстром, незважаючи на здібності чи бажання. Відтак, значна частина кравчиків могла пожиттєво перебувати в статусі підмайстра. Отож, щоб зберегти контроль та встановити порядок в кравецькому цеху, виникла необхідність організувати молоду та активну челядь в окреме братство, надавши їм окремий статут, що визначив їх права і обов'язки.

Кравецький цех та його ремісничє середовище не були предметом спеціального вивчення. Проте, деякі аспекти, дотичні до історії корпорації, можна зустріти у роботах польських та українських істориків: Л. Харевічової [1], К. Арламовського [2], З. Паздро [3], Я. Кіся [4], М. Горна [5; 6]. Серед останніх досліджень слід відзначити роботу М. Капралю про шевський цех у Львові [7], як приклад новаторського підходу до студій над ремісничими організаціями. З огляду на відсутність окремих праць з історії кравецького ремесла та актуальність міської тематики сьогодні, метою дослідження є братство кравецьких підмайстрів при однойменному цеху: причини та генеза створення, надання окремого статуту, принципи організації праці та дозвілля кравчиків, права та обов'язки підмайстрів, покарання за порушення цехового устрою тощо.

Генеза організації братства підмайстрів при кравецькому цеху у Львові сягає кінця XV ст., про що свідчить текст відновленого майстрами кравецького цеху статуту для підмайстрів від 15 листопада 1646 р. [8; 9, с. 379]. З тексту документа дізнаємося, що підмайстрівське братство існувало з 1491 р. Приводом до утворення організації кравецьких підмайстрів стала подія, описана в хроніці Бартоломея Зіморевича під 1507 р. про втечу повсталих учнів від своїх майстрів [10, с. 97–98]. Міська сторожа спробувала завадити утікачам, декілька з них загинули, а на тому місці згодом кравецький цех збудував церкву св. Анни, якою надалі опікувався. Таким чином, своїм вчинком підмайстри домоглися створення окремого братства та надання їм відповідного статуту, оригінал якого не зберігся. Відсутність оригіналу та його копій може свідчити також про те, що братство підмайстрів існувало певний період без писаної ординації, керуючись традиційними формами, виробленими у ремісничому соціумі Львова. Організація кравецьких підмайстрів не була прецедентною. Першими своє братство організували львівські ткачі, підтвердження чому є статут підмайстрів, затверджений раєцьким урядом 14 червня 1469 р. [9, с. 331–334], хоча ткацтво, як ремесло, не було достатньо потужним у місті. Взірцем для ткацьких підмайстрів стало братство з міста Ланьцута, поряд із Перемишлем, де активно розвивалось ткацтво [9, с. XXXI]. Очевидно, кравецькі підмайстри, особливо приїжджі або ті, які відбували мандрівки, також були знайомі із практикою існування на польських та німецьких землях ремісничих братств підмайстрів при однойменних цехах [11, с. 24]. Запозичений взірець, ймовірно, став прикладом для організації кравецької челяді.

Факт утворення братства кравецьких підмайстрів відомий в історіографії. Про організацію згадують Я. Пtasьнік [12, с. 158], М. Горн [5, с. 100; 6, с. 394], С. Білецький [13, с. 21], Я. Кісь [4, с. 76, 81, 197]. Усі вони апелюють до хроніки Б. Зіморевича [10] або до статуту 1646 р. [8]. Натомість історик ремесла Л. Харевічовій не відомі події кінця XV ст., лише ординація 1646 р. [1, с. 14]. Від часу створення організації кравчиків (1491 р.) до подій 1640-х рр. не знаходимо згадок про братство кравецьких челядників в історіографії. Єдине, що Я. Кісь, згадуючи про статут 1491 р., пише про його підтвердження в 1601 р. [4, с. 81]. При цьому відштовхується від документа,

який хронологічно та тематично є несумісним змістові статуту: «Дарча грамота польського короля Сигізмунда I райцям та громаді м. Львова на третю мірку із Зимноводського солодового млина за Краківською брамою від 19 жовтня 1542 р.» [14]. Очевидно, історик допустився механічної помилки, переплутавши номери справ, а також сприйняв за аргумент напис на копії відновленого статуту від 1491 р., який майстри кравецького цеху затверджують для кравчиків від 15 листопада 1646 р., на пергаменті на полі зліва вгорі – «Anno 1601, dominika quarta Adventur» [15], що аж ніяк не свідчить про 1601 р., як про дату підтвердження статуту для кравецьких підмайстрів.

Упродовж XVI ст. була відсутньою практика підтвердження або надання ординацій ремісничим челядникам. Лише в 1598 р. львівські пекарі затвердили статут для братства підмайстрів [9, с. 598–603], 1601 р. – мулярі [9, с. 454–459]. Значно пізніше окремі статuti отримали шевці – у 1686 р. [7, с. 219], 1714 р. – різники [9, с. 658–663], 1775 р. – слюсарі і рушничники [9, с. 145–153]. Однак, організації підмайстрів існували й у інших цехах, проте не мали окремих статутів, а їх права та обов'язки були прописані в загальноцехових ординаціях. З початком XVII ст. львівські підмайстри, які кількісно переважали майстрів, активізували свої зусилля для захисту соціально-економічних інтересів в цеху (оплата праці, робочий час, грошові та тілесні покарання тощо). Так, у 1601 р. своє невдоволення висловили гарбарські підмайстри, 1603 р. – ковальські, 1609 р. – мулярські, 1618 р. – цирульніцькі, 1639 р. – шевські [6, с. 399].

Кравецькі підмайстри не стояли осторонь процесів, які проходили в ремісничому середовищі першої половини XVII ст. Так, у 1640 р. майстри кравецького цеху, занепокоєні поведінкою своїх челядників, котрі порушували дисципліну та загальноприйняті норми поведінки, на загальних зборах цеху ухвалили постанову, яку 6 жовтня 1640 р. затвердив раєцький уряд [9, с. 377–379; 16]. Ухвала стосувалася взаємин із челяддю і налічувала шість пунктів. Зокрема, посилювались покарання за порушення дисципліни: «Якби котрийсь челядник удома вночі не спав, то такий повинен потрапити в ув'язнення і сплатити два безміни воску» (6,6 кг – Н. П.) [9, с. 378]. Аналогічне покарання вводилось за невихід на роботу в понеділок чи будь-який інший день, за самовільний відхід від майстра, за скорочення робочого часу тощо. Покарання у розмірі двох безмін воску та ув'язненням вводилось також для майстрів, які прикривали своїх челядників, або брали на роботу підмайстрів без дозволу отця господи (останнє свідчить про те, що кравчики вже мешкали в окремій господі, що засвідчив статут 1646 р.). Окреме положення стосувалося челядників–євангеліків та єретиків, котрі залишали ремесло у випадку поширення «своїї злої науки», а майстри, які наймали таких кравчиків карались каменем воску (32 фунти і містила 10 безмінів, а отже – 33 кг – Н. П.) [9, с. 379].

Кравецькі підмайстри разом із частиною майстрів, насамперед українців, що мали обмеження в кількості учнів та підмайстрів, відмовилися приймати затверджені статті, погрожуючи залишити майстерні та місто. Впродовж 1641 р. тривали баталії над прийняттям нової ординації. Цехмістри зібрали загальні збори членів цеху, однак дійти згоди з челяддю не змогли, а один з кравчиків скинув статут зі столу. В конфлікт втрутився магістрат на прохання майстрів цеху та поставив вимогу до челядників – прийняти ординацію під загрозою ув'язнення та 5 гривен (далі – гр.) штрафу. На суді підмайстри заявили, що не погоджуються із ухвалою майстрів і вимагають залишити давні права та звичаї. Як результат, статті були затверджені, з частиною майстрів вдалось домовитись через поступки у національно-релігійних питаннях та розподілу учнів, частина підмайстрів була засуджена до сплати штрафу у розмірі 10 гр. з кожного, а кравчик Яків, що скинув документ зі столу був позбавлений права займатися кравецтвом [6, с. 394–396; 13, с. 23–24].

Попри невдачу, кравчики все ж таки зуміли домогтись затвердження нового статуту в 1646 р., а вірніше – підтвердити давню ординацію від 1491 р, про яку вже згадувалось. Очевидно, компромісу між майстрами і челяддю вдалось досягти з волі цехмістрів та старших майстрів, котрі прагнули встановити порядок в цеху та дисциплінувати підмайстрів, адже попередні баталії завершилися не на користь останніх. Майстри розуміли, що в умовах конфронтації важко тримати під контролем неспокійну молодь, яка була незамінним виконавцем ремісничого виробництва.

Статут підмайстрів був детально розробленим та нараховував двадцять чотири пункти [8, арк. 1003–1010; 9, с. 379–385]. Текст документу написаний польською мовою, і, очевидно, не був ідентичним за змістом із статутом кравчиків від 1491 р., який не зберігся, а є змінений і доповнений відповідно до реалій XVII ст. Однак, можемо орієнтуватися на традиції часу заснування (кінець XV ст.) та існування братства підмайстрів, що побутували у кравецькому цеху впродовж півтори століття. У преамбулі йдеться про те, що кравецькі підмайстри, «щоб мати належний порядок між собою та гідно поводитись», просили в майстрів «ім ухвалу або порядок за їхньою волею [майстрів – Н. П.] написати та допустити тримати скриньку та скарбничку» [9, с. 382]. Майстри, не заперечуючи, дозволили підмайстрам мати свій знак – олов'яний глек та господу, але визначили ім ряд умов так званого «автономного співіснування» [9, с. 382–385]. 12 грудня 1646 р. райці Львова підтвердили статут для кравців–підмайстрів від 15 листопада 1646 р. [9, с. 385–387; 15].

Розглянемо детальніше положення ординації кравецьких підмайстрів. Дисципліна та ієрархія були основними засадами організації цехового устрою кравчиків. Відповідно до цих принципів у статуті визначалися положення, котрі регламентували життєдіяльність підмайстрівського братства. Зокрема, як і майстри, підмайстри мали своїх старших, котрі очолювали братство і обирались на щорічних зборах всіх підмайстрів. Старшого підмайстра обирали майстри, а молодшого – підмайстри. Оскільки кравецький цех був спільним для представників католицької та грецької конфесій, то логічно, що керівництво братством могли здійснювати поляки та українці, однак в документі це твердження не конкретизується. Для прикладу, в шевській корпорації Львова, яка з 1641 р. була спільною польсько-українською, керували підмайстрами польський та руський старші [7, с. 218–219]. Кравецький цех також визначав двох майстрів–опікунів. Вибрані старші мали стежити за порядком, дисципліною та дотриманням статутних положень. Братство кравчиків було під пильним наглядом цехових майстрів, які втручалися у всі сфери життя підмайстрів і робенців (пахолків – примітка автора), щоб не допустити порушень та свавілля. Погодження тих чи інших питань організації виробництва та дозвілля кравчиків з цеховою владою було обов'язковим і розглядалося як додатковий важіль впливу на підмайстрів, обмеження самостійності їх керівництва. Мешкати підмайстри мали в окремій господі та кожні два тижні проводити збори. Підмайстрам дозволено мати свою скриньку і «підмайстри та пахолки (йдеться про робенців – перехідний статус між учнем та підмайстром – Н. П.) повинні кожні два тижні сходитися до господи, і кожен з них має віддати: підмайстер – 0,5 гр., пахолок – 1 шеляг (мідна монета – Н. П.), а з тієї складки мусять до скарбнички покласти третій гріш і цю скарбничку у день Божого Тіла повинні віддати до рук майстрів» [9, с. 383]. Один ключ від скарбнички зберігався у підмайстрів, а другий – у майстрів, в цеховій скриньці. Таким чином, контроль за фінансами братства був під пильним наглядом членів кравецького цеху. Дозволялось підмайстрам мати й другу скарбничку для «вписного», яке кожен новоприбулий підмайстер зобов'язувався сплатити: вписного – 1 гр., вступного – 1 квартник [9, с. 385]. Ці внески повинні були витрачатись на побутові потреби підмайстрів, але з відома майстрів.

Господа була центральним місцем товариського життя кравчиків, які тут мешкали і проводили вільний від роботи час. Мандрівні підмайстри, які прибували до Львова, повинні були зупинитися у господі «і там так довго жити, поки би хтось із майстрів не замовив до праці» [9, с. 383]. До цеху із запитом звертався «пан отець господи», чи хтось із майстрів не потребує помічника, оскільки самостійно шукати собі майстра мандрівний підмайстер не міг [9, с. 383]. Якщо ж місце праці молодому кравчику не сподобалось, тоді він повинен відпрацювати у майстра тиждень і бути відпущеним. Однак, якщо ж підмайстер працював з майстром упродовж півроку, то мав попередити про свій відхід за два тижні, якщо ж більше року – за чотири [9, с. 383].

Оплата праці кравецьких підмайстрів та робенців не була високою, порівняно з платнею представників інших ремесел. В ординації зазначено, що «мито або платня підмайстрові – 1 гр., пахолку – 0,5 гр. Щоб жоден понад це не намагався домагатися більше у свого майстра» [9, с. 384]. Так, для прикладу, шапкарі отримували 6 гр. денно, а мулярі – 15–18 гр. [9, с. XXX]. Кравчикам дозволялось також отримувати платню від виробітку – так званий «шуфарк», тим самим підмайстер з робенцем не прив'язувались до одного місця, а могли вільно переходити до іншої майстерні. Статут братства застерігав кравчиків бути вправними у майстерні, не робити шкоди, не покладатися на учнів, окреслював види роботи, щоб «підмайстри не працювали з матеріями, прошитими нитками, й одну річ не краяли на дві та не працювали з новою покровою річчю, принесеною з іншої майстерні, хіба що з волі майстра» [9, с. 384]. Після завершення роботи, кравчики мали повернути майстрові весь підручний матеріал (шовки, шнурки, голки), нічого собі не привласнюючи, під заборону займатися ремеслом. Підмайстри могли, очевидно, займатись додатковими заробітками, але у вільний від основної роботи час та з дозволу майстра. Через статут майстри вимагали, щоб їхня челядь не йшла працювати до партачів – позацехових ремісників у Львові чи на монастирських і шляхецьких юридиках. Передбачались також покарання: для підмайстрів – один камінь воску (33 кг), для пахолка – під «звичаєм», тобто тілесне покарання [9, с. 383].

Робочий час кравецьких підмайстрів тривав найдовше – 15–16 годин на добу. В статуті 1646 р. йдеться про те, щоб «жоден підмайстер, а також пахолок, не наважувався встановлювати собі години для роботи, працюючи у майстра, особливо в час термінової роботи. Однак може залишити роботу у майстра влітку за дві години перед вечором, а від св. Михайла до Великодня – о третій у ніч вставати, а в двадцятій – йти відпочивати» [9, с. 383–384]. У той час відлік часу вівся від заходу – перша година визначалася після заходу сонця, а двадцять друга – за дві години до заходу [6, с. 384–385]. Кравчикам заборонялося також відходити з майстерні до чи під час ярмарків або перед святами, коли в цеху було багато замовлень.

Статут братства підмайстрів гарантував кравчикам певні соціальні права в разі хвороби. Зокрема, братчики мали опікуватися хворими і позичати їм гроші на лікування: «Якщо Бог допустив якомусь челядникові сильну хворобу, а він був би потребував грошей, тоді підмайстри мають давати хворому зі своєї скарбнички, якою буде потреба, однак все мають чинити з відома майстрів» [9, с. 385]. Після одужання, братчик мав повернути усі кошти. У випадку смерті когось із кравчиків цех разом із підмайстрами брали витрати на себе, а речі померлого залишалися в цеху. Якщо ж знаходились родичі, то вони мали компенсувати цехові витрачені кошти на лікування та похорон, а майстри повертали їм особисті речі небіжчика.

Дозвілля підмайстрів в господі, здебільшого неодружених також підпадало під регуляцію статутом братства та загально цеховими ординаціями. Статті мають заборонний та засуджуючий характер щодо азартних гравців та п'яниць. Так, не дозволялось грати в азартні ігри, носити зброю, спілкуватися з пов'язаними, брати участь у сварках та бійках. За порушення робенців зазвичай карали фізично, а підмайстри мали сплачувати грошові штрафи або «покласти майстрам безмін воску» (3,3 кг – Н. П.) [9, с. 384]. Оскільки бувало, що підмайстри прогулювали понеділки після хмільних недільних гулянь, то до статуту вносились положення, що забороняло відпочинок у будні дні [7, с. 221; 9, с. 384]. Однак, традиційно у понеділок підмайстрам та робенцям дозволялось відвідувати лазню перед або після роботи [9, с. 384]. Обмеження та контроль встановлювався також при товариських зустрічах підмайстрів на релігійні свята – так званих «бурсах». Майстри кравецького цеху дозволяли підмайстрам «бурсу» лише раз на рік на Різдво Господнє і застерігали, що «при такій зустрічі повинні мати двох майстрів, щоб допомогти свавільних гамувати та бійок не допускати» [9, с. 384]. Для прикладу, львівським ткачам «бурса» дозволялась двічі на рік – на Зелені свята та на Різдво [9, с. 357].

Кодекс поведінки кравецького челядника був зафіксований у статуті підмайстрівської організації. У випадку порушення встановлених вимог, кравчики мали бути покараними. Зазвичай, учні та робенці підлягали фізичній екзекуції – за «звичаєм», яка була прийнятною в ремісничому середовищі і застосовувалась до винуватців з боку майстрів та підмайстрів. Підмайстрівський статус був більш захищеним, багато легких покарань для підмайстрів мало грошову форму (віск або готівка) [9, с. XXXV], про що вже згадувалось. Проте, провини морального характеру здебільшого каралися фізично. Екзекуція відбувалась переважно публічно, за присутності всього цеху і негативно впливала на репутацію підмайстра, шкодила його подальшій професійній кар'єрі [7, с. 232]. У приміщенні господи підмайстрів у скриньці зберігалось спеціальне знаряддя покарання – «корбач», «оселедець», «вуж» [17, с. 41–42]. Виконували покарання самі ж підмайстри – під час чи після зборів: «Мусить бути покараний від кількох старших та молодших підмайстрів, які сиділи би в господі» [9, с. 384]. Однак, найдієвішими для підмайстрів були грошові штрафи, які спустошували їх гаманець та заставляли контролювати свої вчинки, тим самим збільшуючи прибуток цехової скриньки. Фізична екзекуція натомість демонструвала та окреслювала суспільну ієрархію між майстром та його челядниками, як повноправним членом цеху та тими, хто лише прагне туди потрапити.

Підмайстри, котрі намагались уникнути покарань або знайти більший заробіток, самовільно залишали господу та своїх майстрів і мандрували в інші міста. За такими челядниками висилались листи – так звані «трибовки», де вказувались їх провини [18, с. 355]. Такі підмайстри, зазвичай, не могли ніде влаштуватися на роботу до тих пір, поки не звільнились в цеху від провини. Статут братства кравчиків також зобов'язував своїх членів, які вирушали у мандрівки для вдосконалення ремесла надавати майстрам інформацію про тих «трибованих» підмайстрів з цеху, які зустрічались їм на шляху, інакше «якби цього не зробили, то мають вважатися подібними до порушника» [9, с. 384].

Кравецький цех у Львові був спільним місцем праці для представників двох етноконфесійних громад міста – поляків та українців. Відповідно, до братства підмайстрів також входили представники панівної та автохтонної націй, що засвідчує «Книга запису протоколів прийняття та визволення учнів (1607–1717 рр.» [19, арк. 187–310; 20]. Однак, статут братства не містить положення, які б інформували про права та обов'язки кравчиків різних конфесій. Очевидно, національні та релігійні відмінності не мали суттєвого впливу на товариське співжиття братчиків, проте вони не дозволяли братству підмайстрів виступати єдиним впливовим центром та ефективно відстоювати свої інтереси, що також було на користь майстрам.

Отже, братство кравецьких підмайстрів виникло у Львові з ініціативи кравчиків, які прагнули організувати своє буття за зразком західноєвропейських ремісничих корпорацій, однак для цього потрібна була беззаперечна згода керівництва та членів кравецького цеху, котрі втручалися в усі сфери діяльності й побуту підмайстрів та робенців. Товариське життя кравецької челяді копіювало устрій майстрів у спрощеному вигляді. Дисципліна та ієрархічність були основними принципами організації спільного братства, а статут закладав міцні правові підвалини для організації роботи та

дозвілля підмайстрів. Порушників, які наважились відступити від встановлених положень або втекти з міста, чекали фізичні покарання чи матеріальні стягнення воском і готівкою. Через надання (1491 р.) та підтвердження (1646 р.) статуту кравецьким підмайстрам, цех намагався вгамувати запальний потенціал молоді, котра прагнула збільшення платні та чітко окреслити права і обов'язки своїх челядників; дав можливість відчувати себе частиною єдиного цехового організму з окремою структурою у формі братства, що функціонувало з «доброї волі» цехового керівництва і під його опікою.

### Список використаних джерел

1. Charewiczowa Ł. Lwowskie organizacje zawodowe z czasów Polski przedrozbiorowej / Ł. Charewiczowa. – Lwów, 1929. – 196 s.
2. Arłamowski K. Dzieje przemyskich cechów rzemieślniczych w dawnej Polsce / K. Arłamowski. – Przemyśl, 1931. – 252 s.
3. Pazdro Z. Uczniowie i towarzysze cechów krakowskich od drugiej połowy wieku XIV do połowy wieku XVII / Z. Pazdro. – Lwów, 1900. – 122 s.
4. Кісь Я. Промисловість Львова у період феодалізму (XIII–XIX ст.) / Я. Кісь. – Львів, 1968. – 224 с.
5. Horn M. Lwowska ludność rzemieślnicza i jej walka w pierwszej połowie XVII wieku (w latach 1600–1648) / M. Horn // Zeszyty Naukowe Wyższej szkoły pedagogicznej w Opolu. – Opole, 1960. – Т. 1: Historia. – S. 69–124.
6. Horn M. Towarzysze cechów lwowskich w walce z wyzyskiem mistrzów w I połowie XVII w. / M. Horn // Kwartalnik Historyczny. – Warszawa, 1959. – R. 61. – Zesz. 2. – S. 379–401.
7. Капраль М. Люди корпорації: Львівський шевський цех у XVII–XVIII ст. / М. Капраль. – Львів, 2012. – 552 с.
8. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДІАЛ України), ф. 52, оп. 2, спр. 58, арк. 1003–1010.
9. Економічні привілеї міста Львова XV–XVIII ст.: привілеї та статuti ремісничих цехів і купецьких корпорацій / Упоряд. М. Капраль. – Львів, 2007. – 816 с.
10. Зіморевич Б. Потрійний Львів: Leopoldis Triplex / Б. Зіморевич; ред. О. Шишка. – Львів, 2002. – 224 с.
11. Bąkowski K. Dawne cechy krakowskie / K. Bąkowski. – Kraków, 1903. – 154 s.
12. Ptański J. Miasta i mieszczaństwo w dawnej Polsce / J. Ptański. – Kraków, 1934. – 512 s.
13. Білецький С. Боротьба підмайстрів з майстрами у Львові в середині XVII ст. / С. Білецький // 3 історії західноукраїнських земель. – К., 1960. – Т. 5. – С. 15–24.
14. ЦДІАЛ України, ф. 131, оп. 1, спр. 427.
15. Там само, спр. 727.
16. Там само, ф. 52, оп. 2, спр. 55, арк. 1050–1052.
17. Bimler-Mackiewicz E. Znaki cechowe i ich funkcje na ziemiach polskich. Studium źródłoznawcze / E. Bimler-Mackiewicz. – Warszawa, 2004. – 302 s.
18. Wiśniewska H. Trybować, trybowny i trybówka – zapomniane nazwy kary cechowej w Przemyśle (XVII w.) / H. Wiśniewska // Język polski. Współczesność. Historia / Red. W. Książek-Bryłowa, H. Duda. – Lublin, 2003. – S. 355–366.
19. ЦДІАЛ України, ф. 52, оп. 2, спр. 1005, 310 арк.
20. Паславська Н. «Книга запису протоколів прийняття та визволення учнів (1607–1717 рр.)» як джерело до демографічної історії кравецького цеху у Львові в XVII – на початку XVIII ст. / Н. Паславська // Генеалогічні записки. – Львів, 2016. – Вип. 14 (нової серії 8). – С. 16–21.

**Наталья Паславская**

### ЛЬВОВСКИЙ ПОРТНЯЖНЫЙ ЦЕХ В XVI – ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЕ XVII ВВ.: ПОДМАСТЕРЬЯ И ИХ БРАТСТВО

*Публикация посвящена теме организации братства подмастерьев в портняжном цехе Львова. Подмастерья были многочисленной группой в портняжной корпорации, на них ложилась основная нагрузка в работе под руководством мастера, а степень подмастерства был необходимым этапом для получения статуса мастера – полноправного члена цеха. Рассматриваются причины и генеза создания братства, предоставление отдельного устава, принципы организации труда и досуга кравчиков, права и обязанности подмастерьев, наказание за нарушение цехового строя.*

*Ключевые слова:* портняжный цех, братство подмастерьев, портные, мастера, подмастерья.

**Nataliya Paslavska**

### A TAILORING WORKSHOP IN LVIV IN THE XVI – EARLY XVII CENTURIES: JOURNEYMEN AND THEIR FRATERNITY

*The given publication makes an attempt to examine journeymen's fraternity within a tailoring workshop in Lviv. Journeymen accounted for a large group in every tailoring corporation and – under a craftsman's supervision – they were responsible for most of the work. It should also be mentioned that the rank of a journeyman was a necessary stage for obtaining a craftsman status, which also granted one a fully legitimate membership of the workshop. Geneses and reasons behind the creation of the journeymen's fraternity, their rights and duties, granting them a separate status as well as a journeyman's punishment for breaking the workshop's rules are among the factors that are researched in this article.*

*Key words:* tailoring workshop, journeymen's fraternity, tailors, craftsmen, journeymen.